

Interview Marjolein Tiemens

Ik ontmoet Marjolein Tiemens (1964) bij haar thuis in Driebergen. Haar huis straalt ingetogenheid, soberheid en doelmatigheid uit, maar ook warmte en gezelligheid. Marjolein is de vriendelijkheid zelve en schetst in warme bewoordingen wat haar drijft om haar missie, 'groen geloven', te laten verankeren in de samenleving. Grootste vraag daarbij is: hoe kunnen wij mensen innerlijk ervan overtuigen te kiezen voor de duurzame weg?

Marjolein studeerde plantenveredeling in Wageningen en werkte jaren aan biologische plantenveredeling bij het Louis Bolk Instituut. Daarna liet ze haar gelovige hart spreken en startte met 'Groen Geloven'. Ondertussen rondde ze in 2017 de opleiding tot parochiemedewerker catechese van het Aartsbisdom Utrecht af.

'Groen Geloven' biedt workshops, cursussen, lezingen, gastcolleges en advies aan voor (religieuze) organisaties of personen die willen bijdragen aan een duurzame en sociale samenleving die recht doet aan de draagkracht van de Aarde.

Marjolein, je bent al lang bezig met 'Groen Geloven'. Voor dit nummer van M&M is dit het belangrijkste thema. Hoe kunnen met name katholieke gelovigen hieraan inhoud geven en verduurzamen?

'Je kunt natuurlijk direct beginnen met minder vlees eten, geen voedsel weggooien, minder met de auto, en minder vliegen. Maar je hoort het al: minder, minder, minder. Dat wordt vaak door mensen als betuttelend ervaren of dat hun rechten ontnomen worden. Als je het zo ervaart, dan is het moeilijk om eraan te beginnen en zeker om het vol te houden. Dat gaat makkelijker als "duurzaamheid" van binnenuit komt. De christelijke spiritualiteit heeft zoveel in zich dat ons kan inspireren en motiveren om duurzaam te leven, om goed voor de schepping, de aarde, te zorgen. Dat vloeit voort uit de liefde voor God, de Schepper van alles wat bestaat.

Daarbij is het goed om te beseffen dat wij deel zijn van de schepping, er niet boven of naast staan. Tenminste, zo denk ik er over. Dat betekent dat we samen met alle andere schepselen, als partners, het moeten zien te rooien op deze aarde.

Naast God liefhebben is je naaste liefhebben ook een belangrijke drijfveer. Het betekent dat je uit liefde omgaat met je medemens, met de natuur en met de toekomstige generaties. Een wijze les die de christelijke spiritualiteit ons meegeeft, is "minder is meer". Die les leert ons – en ik kan dat uit ervaring beamen – dat als je ervoor kiest om tevreden te zijn met genoeg, je dat veel geeft: dankbaarheid, tevredenheid, rust, vreugde om maar wat te noemen. Dankbaar zijn voor wat je toevalt. De mens kwam in een al voorgeschapen wereld, daar hebben we niets voor hoeven te doen. Dat willen we graag doorgeven aan onze kinderen en hun kinderen. Dat het tot in de eeuwigheid door kan gaan. Daarvoor is het nodig om duurzaam, minder verspillend, minder vervuilend, te leven.'

Maar hoe kom je tot de essentie bij de gelovigen, zodat die houding ook verandert? Wat is daarvoor nodig? Veel mensen zijn van goede wil, maar het komt er niet van... toch maar die vliegvakantie...

'Dat is best wel een moeilijke. Voor mijzelf zit dat ook in jezelf een keer een spiegel voorhouden. Waar ben ik eigenlijk mee bezig? Moet ik wel meegaan met de ratrace van carrière maken, met alle clubjes meedoen, verre vliegvakanties? Word ik daar nu zo gelukkig van? Dat je je afvraagt: Waar word ik eigenlijk gelukkig van? En dan merk je misschien dat

het draait om liefde, gezin, tijd voor elkaar, vriendschappen, natuurbelevingen, voldoening in het werk. Voor een mooie en leuke vakantie is het niet nodig om te vliegen. Vakanties dichterbij huis, of met de trein en/of fiets zijn ook heel erg mooi, leuk en (ont)spannend.'

Mensen spiegelen zich vaak, als ze een bepaalde rijkdom hebben, aan iemand die het nog beter heeft.

'Ik las net een stukje in *Trouw* van een mevrouw, die zei: "Ik spiegel mij graag aan mensen die het minder hebben, want daardoor kan ik eerder tevreden zijn."

Het was jaren geleden voor mij een eyeopener dat mensen zich inderdaad spiegelen aan mensen die het beter hebben. Dat, als je erachter komt dat jouw burens een grotere tv hebben dan jij, je eigen tv, die tot op dat moment helemaal perfect was, niet meer voldoet. Terwijl er aan die tv niets is veranderd. Ik denk dat je daar dan over moet nadenken. Dat het onzin is. Het gaat erom of je tevreden bent, onafhankelijk of iemand anders meer of minder heeft. Dat vergelijken met anderen heb ik van thuis nooit meegekregen. Wij leven zoals wij leven en op die manier vinden we dat fijn. Het gaat erom wie je bent, hoe je omziet naar anderen, niet om wat je hebt.'

Denk je dat in deze tijd, waarin kinderen en anderen worden beïnvloed door influencers, boegbeelden, dat het een idee kan zijn, dat iemand zich opwerpt als boegbeeld, waar mensen naar kijken? Natuurlijk hebben wij paus Franciscus met *Laudato sí*.

(red. Ruim vijf jaar geleden verscheen de encycliek *Laudato sí*, waarin paus Franciscus schrijft over de zorg voor de schepping als ons gemeenschappelijk huis.) Maar dat slijpelt langzaam door. Zou jij zelf zo'n influencer kunnen zijn?

'Bedoel je als een vlogger? Dat je laat zien, zo doen wij het? Er zijn een paar mensen die zo bezig zijn, zoals Green Evelien bijvoorbeeld. Ik zelf ben helemaal niet van de sociale media.'

Maar dat kan natuurlijk ook via je lezingen en workshops.

'Via die kant heb ik natuurlijk al heel wat zaadjes gezaaid. Een mooi voorbeeld is een gesprek dat ik had met een jonge vrouw, die haar boodschappen met de auto bleef doen, omdat ze fietstassen zo duur vond. "Een tank minder en je hebt ze er al uit," zei ik. Toen kwam het hoge woord eruit: Fietstassen zijn lelijk. Ik wees haar erop dat het een keuze was die ze maakte, om toch met de auto te gaan en niet met "lelijke" fietstassen. Het leuke was dat het zaadje in goede aarde was gevallen en had vrucht gedragen. Twee maanden later kwam ik haar tegen met fietstassen!

Heel veel dingen doen we op de automatische piloot. Vaak sta je er niet bij stil hoe je de dingen doet. Toch hebben we heel veel keuzemogelijkheden om het met kleine stapjes steeds beter te doen. Wij kiezen er bijvoorbeeld voor om zo veel mogelijk biologisch voedsel te kopen, omdat de biologische landbouw zorgdraagt voor de bodem en de biodiversiteit.'

Biologisch voedsel is voor een brede groep mensen te duur. Is het een eliteverhaal aan het worden, als je mee wilt doen met 'groen geloven'? Iemand met een uitkering heeft misschien wel de keuze, maar kan het niet waarmaken.

'Er zijn keuzes die geld kosten. Biologisch voedsel is duurder dan gangbaar voedsel, dat eigenlijk veel te goedkoop is. Er zijn echter vele manieren om duurzaam te zijn, die geen geld kosten: minder vlees eten en geen voedsel weggooien, fietsen, niet meer kopen dan je nodig hebt, lang doen met je kleding en spullen, ze repareren als ze kapot zijn en/of ze tweedehands kopen, dat doen wij ook. Ook al hebben wij het geld om alles nieuw te kopen.'

Ik word eigenlijk wel een beetje boos dat de groep mensen die zich een elektrische auto en zonnepanelen kan veroorloven, de “groene elite” wordt genoemd. Maar een deel van diezelfde groene elite heeft misschien wel twee auto’s voor de deur staan, of eet nog elke dag vlees of gaat misschien wel drie keer per jaar met het vliegtuig op vakantie. Terwijl mensen die veel zuiniger leven, omdat ze een kleine portemonnee hebben, waarschijnlijk een veel kleinere voetafdruk hebben dan die “groene elite”.

Toch noemen we die elite de koplopers en de anderen de achterblijvers. Dit is voor mij een teken dat duurzaamheid in ons doen en laten wordt gereduceerd tot een technische aangelegenheid. Natuurlijk moeten we gebruikmaken van de technische mogelijkheden die er zijn, maar dat mag geen excuus zijn om niet ook minder en anders te gaan consumeren. Spullen en voedsel hebben een enorme impact op de ecologische voetafdruk.’

Je spreekt in eerdere interviews over de tien geboden voor het milieu. Wat kun je daarover vertellen?

‘Die geboden zijn een soort richtingaanwijzers voor het goede leven. Ze zijn geformuleerd door een Amerikaanse journaliste op basis van uitspraken van emeritus paus Benedictus XVI. De geboden gaan over de plaats en de rol van de mens in de schepping in relatie tot God en de Aarde. Ze spreken over een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de aarde. Ze gaan over voortuitgang, techniek, en economie. De geboden “stromen als een rivier” en “we zitten in hetzelfde schuitje” gaan over gerechtigheid, solidariteit en rechtvaardigheid. Dat wil zeggen, iedereen moet kunnen delen in de vruchten van de aarde en heeft recht op een veilige en schone leefomgeving. We mogen niet vervuilen en verspillen. Dat raakt met name de kwetsbare mensen in arme landen. Daar gaat onze vervuiling naartoe. Daar halen we alles vandaan tegen een minimumloontje. Daar gaan die geboden over, alsmede over het respect voor eigenwaarde, van planten, dieren, mensen, voor alles wat bestaat. Alles heeft zijn eigen waarde, los van het nut voor de mens.

Dat is een belangrijk besef dat nog beter bij ons moet doordringen.’

Denk je dat dat weg is bij veel mensen?

‘Ja, een bos wordt gezien als een houtvoorraad.’

Wat is daar de oorzaak van?

‘Wij hebben niet meer het idee dat we deel zijn van de natuur. Kijk alleen maar naar de kinderen in de stad. Ze weten nog nauwelijks dat de melk van de koe komt. Die komt uit een pak uit de winkel. We hebben alles zo maakbaar gemaakt. En ons geloof in de technologie is zo groot. De technologie zal alles wel oplossen, is de gedachte. Je ziet het in de politiek aan de keuzes die gemaakt worden. Er wordt hoog ingezet op groene waterstof en het opslaan van CO₂ in de bodem, technieken die zich op grote schaal nog moeten bewijzen. We willen gewoon doorgaan met wat we doen, want we denken dat we daar recht op hebben. We vergeten dat we in ons hele economisch handelen afhankelijk zijn van wat de aarde biedt. Als we de ecologische grenzen blijven overschrijden dan loopt het altijd spaak. Het besef dat we deel zijn van de natuur is er nauwelijks. We handelen er in ieder geval niet naar.’

Hoe zou je dat willen ombuigen? Waar moet een katholieke gelovige beginnen?

‘Of je nu katholiek bent of niet, ga naar buiten en kijk, hoor, ruik, proef en voel, met de kijker, met een loepje al of niet onder leiding van een IVN-gids of boswachter. Sta open voor verwondering. Dat kan ook goed door in stilte te wandelen. Ik begeleid

scheppingswandelingen al naargelang de vraag aan de hand van het evolutieverhaal, het bijbelse Genesis-verhaal of het Zonnelied van Franciscus van Assisi. Maar ook wandelen in stilte. Laatst begonnen we de wandeling met het lezen van psalm 104. Deze psalm verhaalt over de schepping waarin alles een plaats krijgt toebedeeld, inclusief de mens. Net zoals kloosterlingen doen, lazen we in beurtzang. Je hebt dan twee groepjes die om de beurt lezen. Elk groepje stemde het leesritme steeds beter op elkaar af. Ook het overgeven naar de andere kant ging steeds vloeiender. Het ging stromen en als je dat midden in het bos, in de vroege ochtend, doet, dan krijg je kippenvel. Het was zo'n mooie ervaring. Daarna loop je als vanzelf met een open blik van verwondering in het bos en kun je zomaar iets van de heiligheid, van de aanwezigheid van God ervaren. Voor mij begint het daar. Je weer verbonden voelen met de natuur en met God. Voelen en weten dat je daar zelf deel van bent. Want als je je verbonden voelt, dan wil je daar vanuit liefde met respect en zorg mee omgaan. En als je je verbonden weet, dan snap je ook dat als je zonder respect en zorg met de natuur omgaat, dit tegen jezelf keert. Dat zien we nu gebeuren met de uitputting, de vervuiling, het verlies van biodiversiteit en de klimaatverandering.'

Paus Franciscus zegt in Laudato si': 'Als we ons innerlijk verbonden voelen met alles wat bestaat zullen soberheid en zorg spontaan ontstaan.' Zie jij dat ook bij de mensen ontstaan, met wie je de natuur ingaat?

'Ik denk wel op de lange duur, maar zo spontaan... Dat zie ik nu nog niet gebeuren. Het ontbreekt nog aan die echte verbondenheid. Van één keer wandelen in de natuur heb je dat nog niet. Het moet zich ontwikkelen, groeien. Als je die verbondenheid echt voelt en ervaart, dan zie ik die zorg en soberheid wel ontstaan. Tenminste, zo ging het wel bij mijzelf.'

We hebben in Nederland niet veel natuur. Wat is natuur?

'De mens is ook deel van de natuur. Bij natuur denken we vaak aan het ongerepte, waar de mens nog geen invloed heeft gehad. Maar als wij deel zijn van de natuur, dan is ook een weiland natuur. Of je eigen achtertuin of balkon als je daar wat planten hebt staan. Daar komen ook insecten zoals vlinders.'

Wat is nu je grootste drijfveer? In eerdere interviews geef je aan dat je soms moedeloos wordt. Wat houdt je op de been?

'Twee dingen. De liefde voor de schepping en de liefde voor God. En, veel concreter, de liefde voor de volgende generaties! Het gaat mij echt aan het hart als ik me probeer voor te stellen in wat voor wereld onze kinderen en kleinkinderen (niet alleen die van mij maar gewoon alle kinderen) zullen leven als wij te weinig doen. Jesaja schetst in zijn profetieën naast de afbraak van de wereld die hij zag gebeuren, altijd een visioen, een visie van een toekomst waarin het goed gaat. Daar put ik hoop uit. Dat we niet alleen zien wat er nu allemaal verloren gaat, maar dat wij kunnen vertrouwen op een betere toekomst, als we gezamenlijk onze energie steken in dingen die bijdragen aan een samenleving zoals we die zouden willen, die bijdragen aan het koninkrijk van God. En daar zijn gelukkig ook al heel veel voorbeelden van. Daar kun je je bij aansluiten.'

Interview: Wilma Lansdorp